

«رون دو»^۱

یکی از کهنسال‌ترین فوردهای موسیقی سازی «رون دو» است. فورم سه بخشی، که تم نخستین را پس از يك جمله یا آهنگ متضاد باز می‌آورد، برای نخستین بار در مورد «رون دو» بکار رفته است. این طرح ساختمانی آنچنان منطقی جلوه کرده که تا دوره ما موجودیت خود را حفظ کرده است. «رون دو» بصورت ابتدائی خود آهنگی متشکل از رقص و آواز بود. اجرا کنندگان آن دست در دست همدیگر و درحالی که حلقه‌ای تشکیل می‌دادند می‌رقصیدند و آواز می‌خواندند. موسیقی بایک آواز جمعی آغاز می‌شد که همه اجرا کنندگان در آن شرکت می‌نمودند. سپس یکی از رقصان آواز «سولو» می‌خواند. پس از وی دسته رقص و آواز جمعی، آواز جمعی نخستین را تکرار می‌نمود. سولوهای دیگری یکی پس از دیگری خوانده می‌شد ولی پس از هر کدام از آنها آواز دسته جمعی آهنگ نخستین را از سر می‌گرفت. بنا بر این خصوصیت اصلی این فورم برگشت مرتب يك تم اصلی است پس از تمهای متضاد. وجه تسمیه «رون دو» (Rondeau) بفرانسه و Rondo بایتالیائی که بمعنی برگشت و دور است) اشاره بهمین خصوصیت است. اصطلاح «رون دو» در زبانهای فرنگی در عین حال به يك فورم ادبی و نیز بيك فورم موسیقی اطلاق می‌شود. پیداست که این فورم ساده‌ترین اصول وحدت و تضاد را در خود جمع می‌کند.

مثالهای فراوانی از رون دو در آثار کلیه آهنگسازانی که آثاری برای سازهای موسیقی نوشته‌اند پیدای می‌توان کرد. رون دوی دل‌انگیز «پارتیتا»ی

۱ - این مقاله هفتمین فصل کتاب مشهور «هنر و زبان موسیقی» اثر اسپالدینگ است. فصلهای گذشته آن در شماره‌های گذشته مجله موسیقی بنظر خوانندگان رسیده است.

سوم در دو کوچک اثر باخ و همچنین روندوهای « کوپرن»، «رامو»، «هایدن» و «موزار» از آنجمله است. در برخی از آثار آوازی نیز نمونه‌هایی از روندو باز می‌توان یافت. از آنجمله است روندوی قطعه موسوم به «I attempt from Love's sickness to fly» اثر «پرسل». ولی از چند مورد استثنائی که بگذریم - در میان آهنگسازان نسبتاً جدیدتر «بتوون» نخستین کسی است که این فورم را با نبوغ و استادی مسلمی بکار برده است؛ از همین روست که مانده‌ها و مثالهای مربوط به روندو را از آثار او و پیروان او انتخاب کرده‌ایم. با اینکه تعداد ترجیع‌بندها (برگردان = Refrain) ثابت نیست (در برخی از روندوهای بتوون ترجیع‌بند یازده بار خودنمایی می‌کند) با وجود این معمول شده است که فورم روندو را در پنج بخش بنویسند: نخست تم اصلی نمایانده می‌شود و سپس دو بار تکرار می‌گردد (ترجیع‌بند) تکرارهای تم اصلی بوسیله جمله‌ها یا آهنگهای متضادی از هم جدا می‌گردند که Couplet یا Episode خوانده می‌شود (بیت، بند). درخاتمه غالباً یک «کودا» (Coda) اختیاری نیز افزوده می‌شود. فورم روندو بدین ترتیب بصورت فورمول: «کودا»، A, b, A', C, A'' درمی‌آید. A' و A'' نشان

می‌دهد که تکرار تم اصلی ممکنست اندکی متغیر و در گونه باشد؛ غالباً تم اصلی هنگامی که تکرار می‌شود از لحاظ وزن و آرمونی تغییراتی می‌پذیرد ولی این تغییرات نباید آنچنان زیاد باشد که طرح و شکل اصلی تم را غیر قابل تشخیص بنماید. در روئدوئی که بخوبی طرح و ساخته شده باشد تم اصلی باید در شنونده چنان تأثیر عمیق و پردوامی بیخشد که پیوسته مترصد باز شنیدن آن باشد؛ و تکرارهای تم اصلی نیز می‌بایستی چنان طرح و پرداخته شود که شنونده بتواند بدون کوشش زیاد آنرا از سر نو بخاطر بیاورد و از بازیافتن مجدد آن لذت ببرد. از همین روست معمول شده است که آهنگسازان بجای اینکه تقسیمات روندو را با فرودهای خشن و صریحی نشان بدهند گذرهای حاوی «مودولاسیون»هایی در میان تقسیمات روندو جای بدهند و از این راه گردش و سیر آهنگ روندو را هموار و مداوم نمایند. این نکته مخصوصاً در آثار شومان و بتوون جلب نظر می‌کند.

فورمی که تشریح گردید فورم روندوی قدیمی است که از رقص مشتق می‌شود. ولی از دوره بتوون^۱ بعد روندوی بسبک جدیدی معمول گشت که

۱ - یکی از نمونه‌های جالب روندوی قدیمی را در سونات برای پیانو درسی معمول بزرگ اثر موزار می‌توان یافت.

بموازات فورم سونات توسعه و تکامل یافت و ذکر آن بعداً خواهد آمد .
 فورم معروف به «سونات - روندو» فورم دورگه ایست که از بعضی جهات به
 روندو و از جهات دیگر به سونات خالص شباهت دارد . روندوهائی که بتهوون
 برای بخش نهائی سونات های خود نوشته است از این قبیلند . يك نمونه
 عالی از اینگونه روندوها که شایان توجه است بخش نهائی «سونات پاته تیک»
 بتهوون می باشد . اصول اساسی فورم روندو پیوسته یا بصورت قدیمی یا
 بصورت جدید آن بکاررفته است . شومان به فورم روندوی قدیمی علاقه بسیار
 داشت . وی عادت داشت که در «سکرزو» های خود دو قسمت «تریو» جای دهد؛
 پیدا است که سکرزو بادو «تریو» و تکرار متناوب آنها نمونه و فورمول معمولی
 «روندو» را که ذکر کردیم بدست می دهد («کودا» ، A, b, A', c, A")
 که در سکرزو بصورت زیر درمی آید :

سکرزو، تریو = بند اول، اولین برگشت به تم، تریو ۲ = بند دوم، آخرین
 برگشت به تم و کودا .

همچنانکه ملاحظه می شود این فورمول از پنج بخش متشکل است که
 با کودا جمعاً به شش بخش بالغ می شود . سکرزوی اولین و دومین سنفونی
 شومان نمونه های خویست از فورمولی که ذکر شد . «آرابسک» مشهور شومان
 (Op. 18) نیز در حقیقت حاوی فورم روندوست . در آثار دیگر شومان برای
 پیانو و همچنین در سونات در دو بزرگ اثر «وبر» (Op. 24) جلوه های
 گوناگونی از اصل روندو بفرآوانی یافت می شود . مشهورترین روندوی
 کلاسیک بدون تردید بخش نهائی «سونات والدشتین» (Op. 53) اثر
 بتهوون است . ملودی تم اول آن بسهولت در صفحه خاطر شنونده نقش
 می بندد :

رتال جامع علوم انسانی

Allegretto moderato

pp Ped.

pp

pp

Ped.

pp

دوبند (Couplet) این روندو، درلا کوچک و دو کوچک، باتم اصلی حالت متضادی دارند و «کودا»ی عالی آن در طی سه صفحه پرورش می یابد. روندوی قدیمی فورم منسوخ و فراموش شده ای نیست. قابلیت و غنای آن از لحاظ ایجاد حالات متضاد، چنانست که این فورم مورد توجه آهنگسازان جدید نیز قرار گرفته است. از جالب ترین نمونه های روندو در آثار آهنگسازان بعد از بتهوون، بخش نهائی چهارمین سنفونی چایکوفسکی، بخش نهائی سونات در فا کوچک برای پیانو اثر براهمس و منظومه های سنفونیک مشهور ریشار شتراوس («دون ژان»، «تیل او ان شیکل») را نام می توان برد. در دوائر اخیر الذکر فورم روندو با مقتضیات نمایشی و توصیفی منظومه سنفونیک بطرز بسیار جالبی مطابقت می نماید. بخش آهسته سونات پاتنه تیک و «آنداته» در فا بزرگ اثر بتهوون هم برای درک خصوصیات فورم مورد بحث قابل استفاده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی